

Examining the Existing Status of Urban Pause Space for Social Interactions (A Case Study of the Area Around 15 Khordad, Tehran)

Document Type
Research Paper

Received
2022/09/15

Accepted
2024/01/01

Zainab Yaqoubpour^{*1}, Farah Habib², Zahra Sadat Saeeda Zarabadi³

1. PhD in Urban Planning, Department of Urban Planning, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran
2. Professor, Department of Urban Planning, Science and Research Unit, Islamic University, Tehran, Iran
3. Associate Professor, Department of Urban Planning, Science and Research Unit, Islamic University, Tehran, Iran

DOI: 10.22034/eiap.2024.191714

Abstract

In less developed countries and in cities that are rapidly experiencing unbridled physical growth, the problems caused by urbanization in various dimensions affect the residents of these large human settlements. Life in big cities including Tehran in our country is often missing the title of human and human interactions. Therefore, a solution is proposed as an urban pause space to face this challenge. Therefore, the purpose of this research is to investigate the current status of the urban pause space for social interactions, The research area was around 15 Khordad in Tehran. The area around 15 Khordad in Tehran has been selected as a case study of this research. The research has been carried out in a descriptive-analytical way using documentary and survey methods. First, the literature and basics of the subject were reviewed to calculate the indicators. Then, referring to the expert community (100 people), these indicators were finalized in the form of three dimensions. In the next step, the current status of these indicators was measured in the field and through observation and interview. The assessment of the current situation showed that the functional dimension with 0.65 is in the best state, the semantic dimension with 0.6 is in the middle category and the physical dimension with 0.58 is in the last category. Conclusion: In the end, the trustee institutions can improve the existing situation by establishing street arts, gathering activities, recreational places (parks), games and sports, and the existence of facilities for disabled people.

Key words: Urban pause space, Social interactions, 15 Khordad, Tehran

Introduction

In today's world, cities, as the main place for human beings to live, should be full of collective arenas for human and social interactions, but in recent years, the growth and density of the city has choked the city's breathing from the inside and somehow dried up the spaces for these interactions. And it has become soulless. Therefore, urban spaces can be considered as urban assets and capital for the residents of the society. The area around Khordad 15 has a great potential to become an urban pause space due to its historical context and long history, and due to the existence of the Tehran market. The studied area, being located in the central core of Tehran, is one of the crowded and frequented areas of Tehran and one of its important commercial and cultural areas. This area has a rich history in terms of architecture and urban planning, and due to its physical nature, which includes a variety of cultural, administrative and commercial activities, it is a place of traffic for all sections of society. The city of Tehran, especially the main area of the central fabric of the city of Tehran (Tehran Grand Bazaar) and 15 Khordad Street, with its vast potentials and capacities and the high use of the above route by the people of the city of Tehran (marketers and local people), still have more special facilities for use. Citizens need to pause in the urban space and increase their social interactions. The passers-by of this area, like other important urban passages, are often citizens who live in the soulless body of apartment living, and in terms of recreational and entertainment spaces where they can establish human interactions with each other, they are severely faced with fundamental deficiencies. are. The mental and physical health of citizens is highly dependent on meeting their essential needs, including human interactions. Citizens and passers-by using urban spaces such as 15 Khordad need to establish social relations with others and friendly interactions with other fellow human beings, while this importance has been forgotten in the current situation. Citizens and passers-by in urban spaces such as 15 Khordad, in order to avoid boredom and fatigue from traveling in urban spaces and to compensate for some of the serious deficiencies in friendly human communication, need to create opportunities and adapt spaces so that they can do activities while feeling relaxed. shopping) to have the opportunity to rest and enjoy the space along with companionship and conversation with others. Meanwhile, it seems that the dense metropolis of Tehran and its establishment, the area of 15 Khordad, is in serious weakness and poverty in terms of temporary spaces that fill the mentioned gaps and do not lead to mutual human relations. Considering the noticeable deficiencies regarding these urban pause spaces in order to increase social interactions in the area of 15 Khordad city of Tehran, the problem of the current research is that specifically, the state of urban pause spaces for social interactions is weak in terms of which indicators or variables and what actions should be taken to change the current situation to favorable conditions?

Research method

The area around 15 Khordad in Tehran has been selected as a case study of this research. The research has been carried out in a descriptive-analytical way using documentary and survey methods. First, the literature and basics of the subject were reviewed to calculate the indicators. Then, referring to the expert community (100 people), these indicators were finalized in the form of three dimensions. In the next step, the current status of these indicators was measured in the field and through observation and interview.

Results and discussion

In summary and in a summary of the current research, it can be said that today, the development and growth of urbanization, in addition to positive consequences, causes the creation of a large number of buildings, changing the pattern of suitable housing, and not paying attention to the quality of the environment and disrupting order and structure. Spatial logic has become in the cities and on the one hand, the increase in the number of buildings has disturbed the quantity and quality of open spaces and reduced social interactions among users. Therefore, this article examines the current status of urban pause space for social interactions, the case study of the area around 15 Khordad in Tehran was discussed. The current research uses a mixed approach which is a combination of qualitative and quantitative methods. After studying the basics and background, a suitable questionnaire was designed. Due to the specialization of the subject, the first statistical community includes a number of "academic researchers and experts" on the condition that they have research experiences about urban space, urban pause space and social interactions, and were selected for questioning. Experts and specialists in urban planning, senior managers of municipalities and experts in social sciences are included in this category. A total of 100 experts were questioned in the form of snowball

sampling. The results showed that in relation to the urban pause space, they are effective in promoting social interactions: functional, semantic and physical. Finally, it is suggested that the institution in charge of the matter, especially the Tehran municipality, should plan and take the necessary measures with regard to these cases with urgency in the functional, semantic and physical dimensions, so that the result will be felt on the urban space and social interactions.

Results

According to the investigations and analysis of the findings of this research, the criteria of urban pause spaces in order to promote social interactions are as follows: the establishment of street arts, inclusiveness of activity (age and gender, etc.), gathering activities, catering places (restaurants) and stations, recreational places (parks) and games and sports, location on the route of daily activities (such as daily market), presence of retail on the route, location on the route of facilities and services (such as doctor's office), presence of sidewalks continuous and continuous, design based on the behavioral pattern of people's access, the existence of facilities for disabled and disabled people, the connection of the limbs with the skeleton of the city and the city center, diversity in uses and activities, creating a wide range of activities in the space, the dominance of retail sales and peddling holding various ceremonies and celebrations in space, proximity to intersections and urban nodes, spatial connection with commercial and shopping centers, proximity and connection to historical and cultural centers, spatial connection with urban symbols and signs, responding to ceremonies and events, Sufficient size for the population using the space, arousing the sense of curiosity, sound quality, the quality of the smell and aroma of the environment, creating a sense of belonging to the space, creating memorable experiences, paying attention to the human scale, paying attention to the proper enclosure, cleanliness and beauty of the environment, the existence of buildings unique and symbolic and creating symbols and signs that encourage presence, the existence of hangouts, gathering places of age and gender groups, the identity of the place, the evocativeness of the space and place, suitable furniture for sitting and talking, the possibility of rest and comfort, the use of elements natural, attention to the climate in the design, natural care and supervision of citizens (windows facing the street), the possibility of 24-hour presence in the space and general supervision of citizens, safety against the movement of vehicles, attention to lighting (light-shadow creation), beautiful facades and attractive, visual view of desirable natural elements, creation of consecutive and diverse viewing sequences, sustainable urban design, use of native elements, ecosystem balance, elimination or reduction of pollution (sound and air), establishment of service uses that result in the continued presence of citizens, establishment of leisure activities, illumination of the path of bodies, emphasis of illumination on the elements and landmark buildings.

Suggestions: Considering that according to the field observations and interviews of the researcher, the area under study is weak in some indicators, it is suggested that the institution in charge of the matter, especially the municipality, should plan and take the necessary measures with regard to these matters with urgency. Set the agenda: "Establishing street arts, gathering activities, recreational places (parks) and games and sports, being in the path of facilities and services (such as a doctor's office), the existence of facilities for disabled people, holding various ceremonies and celebrations in the space, responding to the ceremonies. and events, sound quality, the quality of smell and aroma of the environment, cleanliness and beauty of the environment, safety against the movement of vehicles, visual visibility to desirable natural elements, elimination or reduction of pollution (sound and air), establishment of leisure activities.

بررسی وضع موجود فضای مکت شهری برای تعاملات اجتماعی (موردپژوهی: محدوده پیرامون ۱۵ خرداد تهران)

زینب یعقوب پور^{۱*}، فرح حبیب^۲، زهرا سادات سعیده زرآبادی^۳

۱. دکترای شهرسازی، گروه شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۲. استاد، گروه شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه اسلامی، تهران، ایران
۳. دانشیار، گروه شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه اسلامی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۱۰/۱۱

تاریخ وصول مقاله: ۱۴۰۱/۰۶/۲۴

چکیده

در کشورهای کم‌توسعه یافته و در شهرهایی که به سرعت روند رشد کالبدی را به گونه افسارگریخته می‌پیمایند، مشکلات ناشی از شهرنشینی در ابعاد مختلف دامن‌گیر ساکنان این سکونت‌گاه‌های بزرگ انسانی است. زندگی در شهرهای بزرگ از جمله تهران در کشور ما، اغلب گم‌شده‌ای با عنوان انسان و تعاملات انسانی است. از این رو راه حلی به عنوان فضای مکت شهری برای مواجهه با این چالش، مطرح می‌شود. بنابراین، هدف از انجام این پژوهش بررسی وضع موجود فضای مکت شهری برای تعاملات اجتماعی؛ موردپژوهی محدوده پیرامون ۱۵ خرداد تهران بود. محدوده پیرامون ۱۵ خرداد در تهران، به عنوان نمونه موردی این پژوهش انتخاب شده است. پژوهش به شیوه توصیفی-تحلیلی و با استفاده از شیوه اسنادی و پیمایشی انجام شده است. ابتدا ادبیات و مبانی موضوع بررسی شدند تا شاخص‌ها احصاء شوند. سپس با مراجعه به جامعه خیرگانی (۱۰۰ نفر) این شاخص‌ها در قالب ابعاد ۳ گانه، نهایی شد. در گام بعدی، در میدان و به روش مشاهده و مصاحبه، وضع موجود این شاخص‌ها مورد سنجش قرار گرفت. سنجش وضع موجود نشان داد که بُعد عملکردی با ۰.۶۵ در وضعیت بهتر، بُعد معنایی با ۰/۶ در رده میانی و بُعد کالبدی با ۰/۵۸ در رده آخر جای دارد. در نهایت نهادهای متولی می‌توانند با برپایی هنرهای خیابانی، فعالیت‌های گردهمایی، مکان‌های تفریحی (پارک‌ها) و بازی و ورزشی و وجود تسهیلات برای افراد کم توان و معلول شرایط بهبود وضع موجود را فراهم سازند.

کلید واژه‌ها: فضای مکت شهری، تعاملات اجتماعی، ۱۵ خرداد تهران

سرآغاز

در دنیای کنونی شهرها به عنوان مکان اصلی زیست انسان‌ها باید مملو از عرصه‌های جمعی برای تعاملات انسانی و اجتماعی باشند، اما در سال‌های اخیر رشد و تراکم بسیار زیاد شهر از داخل مانند گلوگاهی تنفس شهر را گرفته و به نحوی فضاهای این تعاملات را خشک و بی‌روح کرده است. بنابراین، فضاهای شهری را شاید بتوان به مثابه دارایی و سرمایه‌ای شهری برای ساکنین جامعه تلقی نمود. تحقیقات و تجارب جهانی صورت گرفته درباره قرارگاه‌های رفتاری در شهر، بر این نکته اشتراک نظر دارند که این قرارگاه‌ها، مکانی برای تعاملات اجتماعی و نشاط جمعی محسوب شده و برای آنها در بستر تعاملات اجتماعی، نقش افزایش دهنده سرمایه اجتماعی جوامع را قایل هستند که می‌توانند زمینه‌ای برای توسعه و شکل‌گیری هویت فردی و اجتماعی باشند (Siramkaya et al., 2017, Birch et al., 2020). امروزه توسعه و رشد شهرنشینی علاوه بر پیامدهای مثبت، باعث ایجاد انبوه ساختمان‌ها، تغییر الگوی مسکن مناسب و عدم توجه به کیفیت محیطی و برهم زدن نظم و ساختار منطقی فضایی در شهرها شده است و از یک سو افزایش توده ساختمان‌ها موجب برهم زدن کمیت و کیفیت فضاهای باز و کاهش تعاملات اجتماعی در بین استفاده‌کنندگان شده است (Albdour & Baranyai, 2019). از طرفی دیگر کمبود فضاهای قابل استفاده در کلان‌شهرها موجب بروز مشکلات عدیده‌ای در مواقع بحران می‌شود (Hu et al., 2020, Tzoulas & James, 2010). برای رهایی از مشکلات ترافیک شهری کشورهای قدرتمند دنیا تدابیری اتخاذ کرده‌اند که یکی از آنها ایجاد فضای مکت شهری می‌باشد. فضای مکت شهری در جهت استفاده‌ی بهینه از فضاهای عمومی شهری با محوریت توسعه‌ی پایدار شهری با استفاده از فضاهای زیر سطحی شهرها می‌باشد (Pakzad et al., 2020).

در آمریکا با خلق فضای مکت شهری برای باز کردن فضاهایی برای محلات کم درآمد بهره می‌گیرند. همچنین با این کار باعث تقویت اقتصادی و تحرک عابر پیاده و ایمنی برای عابران می‌شوند. از جمله فضای مکت شهری معروف می‌توان به میدان گل سرخ واقع در مسکو و میدان التحریر در مصر اشاره داشت (Bada & Guney, 2009). تجارب جهانی در خصوص فضای مکت شهری و تاثیرات آن در ابعاد مختلف از جمله کاهش

ترافیک، توسعه‌ی گردشگری، افزایش پیاده روی و شهر انسان محور به جای ماشین محور و ... پژوهشگر دغدغه‌مند را بر آن وا می‌دارد تا با بررسی فضای مکت شهری موجود در شهرهای کشور، تحقیقی در خصوص تاثیرات فضای مکت شهری را بر ارتقا تعاملات اجتماعی انجام دهد (Enayati et al., 2021). فضای مکت شهری یک واژه اسپانیایی است که به معنای فضای عمومی باز شهری، میدان شهری و راهوند می‌باشد. یک فضای شهری است که به عنوان محلی برای وقوع رخدادهای فرهنگی نظیر انواع جشن‌ها و مراسم عمومی استفاده می‌شود و از طرف دیگر به علت وجود کاربری انعطاف‌پذیر آن علاوه بر افزایش پویا به یک مرکز شهری در بازدهی اکولوژیکی نقش داشته باشند. منظور از بازدهی اکولوژیکی، زیباسازی بخش‌های شهری، کاهش دمای محیط، مدیریت کنترل ترافیک، تولید اکسیژن، افزایش نفوذپذیری خاک در مقابل انواع بارش‌ها می‌باشد (Shaterzade & Shirazinia, 2016). فضای مکت شهری عمدتاً فضایی است برای قدم زدن، رفع خستگی، نشستن، خوردن و آشامیدن، گفتگو، تعامل، تفریح و تماشای اطراف می‌باشد. بر خلاف پیاده‌رو، میدان بیشتر فضایی برای مکت است تا عبور، اگر چه ممکن است درختان، گل‌ها یا چمن در فضای مکت شهری وجود داشته باشد، اما وجه غالب آن کف پوشش آن از مصالح سخت است. اگر منطقه کاشته شده و فضای سبز از مصالح سخت بیشتر باشد این مکان شباهت بیشتری به یک پارک پیدا می‌کند. تا یک فضای مکت شهری (Moghtader, 2020).

از سویی دیگر تعاملات اجتماعی به معنای ایجاد رابطه میان دو تن یا بیشتر است که منجر به واکنشی میان آنها شود و این نوع واکنش برای هر دو طرف شناخته شده است. بنابراین روابط بدون معنا در زمره این تعریف قرار نمی‌گیرد. البته تعاریف دیگری نیز برای تعاملات اجتماعی وجود دارد؛ به عنوان نمونه، تعامل اجتماعی و برقراری ارتباط، می‌تواند یک موضوع فیزیکی، یک نگاه، یک مکالمه و ارتباط میان افراد باشد که خود مستلزم تعریف رویدادها و فعالیت‌های متناسب و در نتیجه نقش‌پذیری مردم در فضا و عضویت آنها در گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی است (Daneshpour & Charkhchyan, 2007, Heidari, 2015). تفریح و سرگرمی در میان نیازهای اساسی انسان تعریف می‌شود که شامل استراحت، معاشرت و حشرونشر است. این نیازهای مختلف با تعامل در فضا می‌تواند برطرف شود

و تا به مقدار بسیار محدودتری در مقام عمل مورد توجه قرار گرفته است. با توجه به نقش عناصر مهم شهری و توجه به معماری و فرهنگ ایران و عدم توجه کافی به آنها در توسعه شهرهای جدید و ایجاد مشکلات بسیار جدی در راستای رفاه حال شهروندان، انگیزه را جهت خلق و توسعه عنصرهای مهم شهری را فراهم آورده است (Hoseini & Rezaee, 2014). خیابان پانزده خرداد که تا پیش از انقلاب اسلامی ایران، خیابان بوذرجمهری نام داشت یکی از مهم‌ترین خیابان‌های به جای مانده از تهران قدیم است. این خیابان بخشی از ارگ ناصری بوده است و هم اکنون یکی از پر رفت و آمدترین خیابان‌های تهران است و طی سالیان گذشته به پیاده‌راه تبدیل شده است. در اطراف این خیابان بناهای تاریخی مهمی مثل کاخ گلستان، ساختمان رادیو تهران، ساختمان تاریخی بانک ملی، ساختمان تاریخی دادگستری، بازار رضا، بازار طلا، سبزه میدان، خیابان ناصرخسرو، ورودی بازار زرگرها، بازار عودلاجان، پامنار، مسجد شاه، تیمچه حاجب‌الدوله، کبابی نایب، مسلم و شمشیری و بسیاری مکان‌های مهم دیگر واقع شده است. خوشبختانه با توجه به اهمیت تاریخی این خیابان و بناهای یاد شده، بازسازی‌ها گسترده و خوبی توسط شهرداری تهران و کسبه و مردم در این خیابان صورت گرفته است که بسیار قابل تقدیر است (Hashemi & Ghalambordezfooly, 2021). قلمبر دزفولی و محمد نقی‌زاده (۱۳۹۳) بیان می‌دارد که در بحث نقش عوامل محیطی در شکل‌گیری تعاملات اجتماعی با بازخوانی مفاهیم نظری ارائه شده دو مفهوم اصلی مورد شناسایی قرار گرفته‌اند (Ghalambor Dezfuly & Naghizadeh, 2014). یکی بحث تعامل فضا و محیط با مردم و تاثیر آن در شکل‌گیری تعاملات اجتماعی و دیگری بحث تعامل مردم با مردم به معنای آن چه که ویلیام وایت بیان می‌کند یعنی حضور مردم به عنوان یک عامل موثر برای جذب مردم دیگر می‌باشد. مفهوم اول در برگزیده عوامل محیطی می‌باشد که تاثیرگذار بر امکان شکل‌گیری برخوردهای رو در رو است که می‌توان این عوامل محیطی را خود در قالب سه مولفه عوامل کالبدی، معنایی و عملکردی تقسیم نمود.

محدوده پیرامون ۱۵ خرداد با توجه به قرار گرفتن در بافت تاریخی و سابقه طولانی و به دلیل وجود بازار تهران دارای پتانسیل زیادی برای تبدیل شدن به فضای مکتب شهری است. منطقه مورد مطالعه با واقع شدن در هسته مرکزی تهران از

(Efroymsen, 2009). بنابراین، تعامل اجتماعی یکی از نیازهای انسان به حساب می‌آید. تعامل اجتماعی در گروه فضایی اجتماع‌پذیر است تا بتواند این نیاز را پوشش دهد. دو نوع کلی از تعاملات اجتماعی در فضاهای عمومی شناخته شده: تعامل اجتماعی تصادفی، مانند فرصت‌های گفتگو در کوچه و خیابان و تعاملات اجتماعی سازمان یافته، برای مثال جشنی در پارک. فرصت برای تعامل تصادفی یکی از جنبه‌های با ارزش فضاهای عمومی است. تعامل اجتماعی تصادفی به دو نوع تقسیم می‌شود: تعامل روزمره (عادی) و تعامل ناگهانی. عوامل ایجادکننده تعاملات اجتماعی در فضاهای اجتماعی: نزدیکی یا مجاورت، دوام، آشنایی، آزادی جهت درنگ کردن، تسهیلات، ویژگی‌های فیزیکی تجهیزکننده، تسهیلات و خدمات، دسترسی، حرکت، فعالیت بیرونی (Dines, 2006). تعامل اجتماعی یکی از مهم‌ترین جلوه‌های فضاهای شهری موفق می‌باشد. فضاهای جمعی به دلیل نقشی که زندگی و مناسبات اولیه مردم ایفا می‌کنند از اهمیت خاصی در ایجاد روابط اجتماعی برخوردار می‌باشند. «اجتماع‌پذیری به عنان یکی از نیازهای اساسی انسان هنگامی امکان‌پذیر است که فضاها به نحوی طراحی شوند که به ایجاد تعامل اجتماعی پاسخ مناسب دهند (Shahbazi, 2017). استفاده از واژه‌های اجتماع‌پذیر، بیانگر کیفیت فضاهایی هستند که مردم را دورهم جمع می‌آورند یا از هم دور می‌کنند. «اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی موجب ارتقاء روحیه همبستگی و رشد فردی برای همه شهروندان بدون در نظر گرفتن جنسیت، قومیت، نژاد، سن یا سطح اجتماعی و اقتصادی می‌باشد» (Porahmad, 2015).

در ایران نیز به میدان نقش جهان در اصفهان، میدان آزادی، فضای مکتب شهری میدان همت، فضای مکتب شهری میدان ونک، فضای مکتب شهری میدان ولیعصر و به تازگی میدان امام حسین و پل طبیعت در تهران و خیابان شیخ صفی در اردبیل اشاره کرد (Shahbazi, 2017). مطالعه و بررسی تاریخ معماری ایران نشان می‌دهد که فضا سازی و شهر سازی ایران باستان به صورتی بوده است که علاوه بر تامین نیازهای روزمره افراد، در واقع محلی برای تجمع و داد و ستد نیز بوده است. این موضوع، نشان از اهمیت فضای مکتب شهری در ایران باستان دارد (Fatahi et al., 2021). با گذشت زمان و با توجه به اینکه شهرهای نوپا محروم از این موضوع هستند، در توسعه شهرهای جدید در عصر نو می‌توان دید که این مهم در مقام تیوری و نظر

شهری و جبران بخشی از کمبودهای جدی در ارتباطات دوستانه انسانی، نیازمند خلق فرصت‌ها و مناسب سازی فضاها می‌باشند تا ضمن احساس آرامش، بتوانند درکنار انجام فعالیت (خرید) ضروری خویش، فرصت استراحت و لذت بردن از فضا به همراه همنشینی و گفت و گو با دیگران را نیز داشته باشند. این در حالی است که به نظر می‌رسد کلانشهر متراکم تهران و به تاسی آن، محدوده ۱۵ خرداد، از نظر فضاهای مکتی که خلایهای یاد شده را پر کند و به روابط انسانی متقابل بی‌انجامد، در ضعف و فقر جدی به سر می‌برد.

با توجه به کمبودهای محسوس در خصوص این فضاهای مکت شهری به منظور افزایش تعاملات اجتماعی در محدوده ۱۵ خرداد شهر تهران، مساله پژوهش کنونی این است که به طور مشخص، وضعیت فضای مکت شهری به منظور تعاملات اجتماعی از نظر کدام شاخص‌ها یا متغیرها ضعیف است و برای تغییر وضع موجود به شرایط مطلوب، چه اقداماتی باید انجام داد؟

مبانی نظری

شاخصه‌های فضای شهری از منظر اندیشمندان

برای فضای عمومی شهر، اندیشمندان، تعبیر مختلفی ارائه می‌کنند. فضا در نگاه اندیشمندان غربی و شرقی، دارای تعبیر مختلف است اما وجوه مشترک نیز در همه آنها قابل ردیابی است.

مناطق شلوغ و پر رفت و آمد تهران و جزء مناطق تجاری- فرهنگی مهم آن محسوب می‌شود. این منطقه دارای پیشینه غنی از لحاظ معماری و شهرسازی است و به دلیل ماهیت کالبدی خود، که مجموعه‌ای از فعالیت‌های متنوع فرهنگی، اداری و تجاری را شامل می‌شود، محل تردد کلیه اقشار جامعه است. شهر تهران، به ویژه محدوده اصلی بافت مرکزی شهر تهران (بازار بزرگ تهران) و خیابان ۱۵ خرداد، با دارا بودن پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های گسترده و استفاده زیاد مردم شهر تهران (بازاریان و مردم محلی) از مسیر فوق، همچنان به امکانات ویژه بیشتری برای استفاده شهروندان، مکت در فضای شهری و افزایش تعاملات اجتماعی آنان، نیاز دارد.

رهگذران این محدوده همچون سایر معابر مهم شهری، اغلب، شهروندانی هستند که در کالبد بی روح زندگی آپارتمان‌نشینی گذران عمر می‌کنند و از نظر فضاهای تفریحی و سرگرمی که در آن بتوانند با یکدیگر تعاملات انسانی را برقرار نمایند، به شدت با کمبودهای اساسی مواجه هستند. سلامت روحی و جسمی شهروندان به شدت وابسته به رفع نیازهای ضروری آنها از جمله تعاملات انسانی است. شهروندان و عابران استفاده‌کننده از فضاهای شهری همچون ۱۵ خرداد، نیازمند برقراری روابط اجتماعی با دیگران و تعاملات دوستانه با سایر هموعان خود می‌باشند درحالی که این مهم، در وضعیت کنونی، به فراموشی سپرده شده است. شهروندان و عابران فضاهای شهری همچون ۱۵ خرداد، برای پرهیز از دلزدگی و خستگی از تردد در فضاهای

جدول (۱): شاخصه‌های فضای شهری از دید صاحب‌نظران (Majedi & Saeede Zarabadi, 2010)

شاخصه‌های فضای شهری	مقیاس	بازار	سلطان زاده	مکتی پور	سپیده	کار	بج	تقریباً	زوی	کولکوهن	حریر	رابطورت
عمومی بودن فضا	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
برقراری تعاملات اجتماعی و زندگی عمومی در فضا	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
فضای باز	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
فضای بسته	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

عمومی در فضا» است.

(Majedi et al., 2010) پس از بررسی ابعاد و زوایای مختلف فضای شهری از نگاه اندیشمندان مختلف و سپس انجام بررسی میدانی در تهران، مجموعه‌ای از معیارها و اصول کلی فضای شهری مطلوب را ارائه کردند (Majedi & Saeede

در بررسی نگاه اندیشمندان شرقی و غربی نسبت به فضای شهری، این گونه می‌توان دریافت که همه آنها بر «عمومی بودن فضا» اشاره دارند و بر این باور هستند که فضای شهری باید یک فضا برای استفاده عمومی باشد. همچنین مولفه دومی که اغلب آنها بر آن توافق دارند، «برقراری تعاملات اجتماعی و زندگی

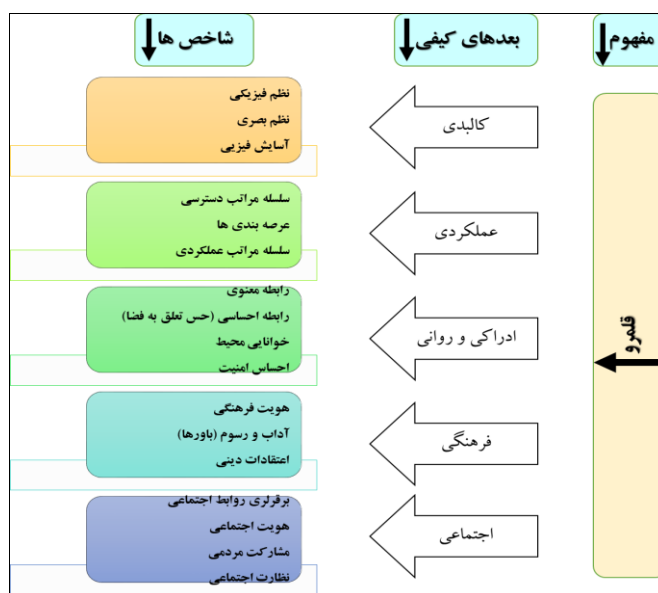
بودن فضا می‌بایست چه از لحاظ کالبدی و چه از رویدادهای مختلف بر فضا ممکن باشد. یعنی فرد امکان نظارت بر فضا را نیز داشته باشد. برای ایجاد امکان نظارت بر فضا، باید هرگونه گوشه‌های کم تردد، کم نور و به عبارتی گوشه‌های مبهم در فضا را از میان برداشت (Shahbazi et al., 2007; Pakzad, 2017). به طور خلاصه فضای مکتب در فضاهای همگانی باید تمام شاخصه‌های قلمرو مکانی را برای تامین نیاز افراد دارا باشد (جدول ۲).

(Zarabadi, 2010). فضای شهری محصولی وحدت یافته از چهار بعد عملکردی، معنایی، فرمال و اجتماعی است، در نتیجه لزوم وجود اصول و معیارهایی در تمامی این ابعاد قابل توجه و اساسی است.

افراد زمانی در فضا احساس سکون می‌کنند که در آن بخشی از آرامش مورد نیاز خود را بیابند. آرامش از لحاظ عوامل تاثیر گذار بر جنبه‌های فیزیکی فرد، از قبیل راحتی حرکت، امنیت، آسایش و همچنین آرامش ذهنی می‌باشد. آرامش ذهنی زمانی در فضا به وجود می‌آید که فضا قابل پیش‌بینی باشد. قابل پیش‌بینی

جدول (۲): انواع قلمرو مکانی (Shahbazi et al., 2017; Shahcheraghi, 2015)

انواع قلمرو	زمان تصرف	میزان مالکیت	مثال تجربه شده
قلمرو اولیه	همیشگی	کامل	اتاق خواب خانه
پیرامون فرد	همیشگی	کامل	فضای دید
قلمرو تملکی	همیشگی	کامل	لباس و اشیای شخصی
قلمرو ثانویه	مدت محدود	نسبی و زیاد	پاتوقها
قلمرو قابل دفاع	مدت طولانی	نسبی و مشاع	پارکینگ و راهرو مجتمع
قلمرو تعاملی	مدت کم	نسبی و کم	مهمانی‌ها
قلمرو عمومی	موقت	عدم مالکیت	خیابان و پارک
محدوده عمومی	موقت	عدم مالکیت	صندلی در رستوران
قلمرو موقتی	موقت	عدم مالکیت	نوبت در صف

شکل (۱): شاخص‌های کیفی شکل‌گیری قلمرو مکانی (Shahbazi et al., 2017; Bahreini, Tajbakhsh, 1998)

بر اساس توقعات، هنجارها و نقش‌های معین خود، به آن می‌پردازند. بنابراین نحوه حضور فرد در مکان به همراه سایرین،

عوامل موثر بر تعامل اجتماعی

افراد بر اساس منافع خود، ارتباطات اجتماعی را شکل داده و

اگر یک فضای جمعی دارای ویژگی‌های مطلوبی باشد، قابلیت جذب انسان‌ها را فراهم می‌آورد. پارک‌ها به عنوان یکی از فضاهای جمعی نقش بالقوه‌ای در اجتماع‌پذیری و خلق تعاملات اجتماعی دارند. در ایجاد تعامل اجتماعی در فضاهای جمعی، عوامل مختلفی نقش دارند. بر اساس پژوهش‌های انجام شده، عوامل موثر بر اجتماع‌پذیری در دو دسته کلی عوامل «کالبدی» و «فعالیتی» قرار می‌گیرند (Daneshpour & Charkhchyan, 2007). عواملی که بر بعد کالبدی تاکید می‌کنند چون تامین خلوت، قلمرو، خوانایی، آسایش و امنیت هستند و عواملی چون تجارب محیطی، حضور و تعاملات اجتماعی بر بعد فعالیتی فضا اشاره دارند:

۱- مولفه‌های کالبدی موثر بر اجتماع پذیری

فضای کالبدی در هر محیطی به مثابه سامانه‌ای فضایی عمل می‌کند و مشخصه‌های این سامانه فضایی بر تعاملات جمعی کاربران موثر است (Pasalar, 2003). محیط فیزیکی فراهم کننده امکانات و ساماندهی فضایی است که نظام‌ها و الگوهای ویژه فعلیت در فضا را قوام می‌بخشد و دیگر فعالیت‌ها را کم‌رنگ می‌نماید، به عبارت دیگر محیط فیزیکی شکل‌گیری روابط جمعی را تسهیل نموده و سطح مطلوبی از خلوت را در فضای فعالیت فراهم می‌آورد. این امر شامل ابعاد، هندسه فضا و روابط فضایی در فضاهای فعالیت است. مشخصه‌های لازم برای تداوم و پایداری آسایش افراد در محیط را فراهم می‌آورد و در نهایت محیط انسان ساخت، مولد و تضمین‌کننده احساسات، تجارب و ادراکات نمادین و زیبایی شناسانه است که به مثابه کیفیاتی در محیط، ادارات کاربران را تحت تاثیر قرار می‌دهند (Moleski & Lang, 1986). اشتیاق به فعالیت‌های جمعی در فضای زندگی در سطوح مختلف خانواده و جمع با سازمان فضای کالبدی رابطه دارد (Moghadam et al., 2011) و کیفیت آن بر زیست ساکنان تاثیر به‌سزایی دارد (Porahmad et al., 2015). عوامل کالبدی می‌توانند زمینه‌ساز ورود و سپس توقف افراد در درون فضا باشند، همچنین رعایت عواملی چون دسترسی، جاذبه‌های بصری و عوامل طبیعی در طراحی یک فضای جمعی می‌توانند نقش موثری در ایجاد حس امنیت داشته باشند و منجر به افزایش تعامل بین کاربران فضا شوند.

عاملی قوی در تصمیم فرد برای ماندن در آن است. در این راستا حتی ممکن است افراد در جستجوی مکان‌هایی که در آن، افرادی با خصوصیات مشابه آنها به لحاظ طبقه، قوم، مذهب، گروه اقتصادی، الگوی زندگی، تحصیلات، درآمد، نحوه تربیت کودکان و نژاد مشابه حضور دارند، بشناسند. اما با آن که همگن بودن افراد، مشوق ملاقات و افزایش تعامل با مکان‌های فیزیکی و اجتماعی و در نتیجه ارتقای دلبستگی به آن مکان است، در عین حال مکان‌های اجتماعی غیر همگن نیز فرصتی است تا افراد باهم بودن و تعاملات اجتماعی غنی و آزاد را تجربه کنند. عناصر تجمع‌پذیر بر تعاملات اجتماعی نقش دارند که از آنها می‌توان به موارد زیر اشاره داشت (Moghtader, 2020).

۱. پیاده‌روها (معابر کم عرض): فضاهای شهری پیاده‌مدار، مکان‌هایی برای حضور شهروندان و مشارکت آنان در زندگی جمعیشان هستند که پرداختن به کیفیات آنها سرزندگیشان را به حداکثر می‌رساند.
۲. نشانه‌های شهری: نمادها با استقرار در شهرک‌ها، سیمای بخش‌های مختلف را متمایز ساخته و با توجه با شاخص بودنشان باعث جذب و تجمع ساکنین، و در نهایت برقراری تعامل بین ساکنین می‌شود. مناره‌ها، مساجد، وجود یک درخت شاخص، المان‌های شهری و غیره، نمونه‌هایی از این نشانه‌های شهری می‌باشند.
۳. هویت مکانی: مردم به واحدهای فضایی هویت‌دار نیاز دارند تا به آن احساس تعلق کنند. احساس تعلق در معنای هویت نهفته است.

تعامل اجتماعی یکی از مهمترین جلوه‌های فضاهای شهری موفق می‌باشد. فضاهای جمعی به دلیل نقشی که زندگی و مناسبات اولیه مردم ایفا می‌کنند از اهمیت خاصی در ایجاد روابط اجتماعی برخوردار می‌باشند. «اجتماع‌پذیری به عنان یکی از نیازهای اساسی انسان هنگامی امکان‌پذیر است که فضاها به نحوی طراحی شوند که به ایجاد تعامل اجتماعی پاسخ مناسب دهند (Siramkaya & Aydin, 2017). استفاده از واژه‌های اجتماع‌پذیر و اجتماع‌گریز، بیانگر کیفیت فضاهایی هستند که مردم را دور هم جمع می‌آورند یا از هم دور می‌کنند. «اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی موجب ارتقا روحیه همبستگی و رشد فردی برای همه شهروندان بدون در نظر گرفتن جنسیت، قومیت، نژاد، سن یا سطح اجتماعی و اقتصادی می‌باشد» (Efroymsen et al., 2009).

۲- مولفه‌های فعالیتی

بعد فعالیتی فضاهای عمومی با فعالیت‌ها و کاربری‌های پیرامون مرتبط است. «ماهیت رفتاری یک فضا از طریق فعالیت‌های مختلفی شکل می‌گیرد، وقتی افراد در فضایی برای تماشا کردن و گوش دادن، فعالیت حضور دارند، با مشارکت غیرفعال، محیط فضا را زنده و پویا می‌کنند و تغییر شکل می‌دهند» (Ezzeldin & Assem, 2019).
دلبستگی به مکان، نه تنها توسط وجوه فیزیکی تقویت می‌شود بلکه کیفیت رفتارها و تعاملات اجتماعی در فضا نیز بر دلبستگی به آن موثر است (Daneshgar et al., 2011). وجود فضاهای کافی برای نشستن و وقوع رویدادهای خاص در فضا از قبیل نمایش‌های خیابانی، هنرهای عمومی و رخدادهایی از این دست که مردم را با یکدیگر پیوند می‌دهند، به جذابیت فضاها می‌افزایند. ویلیام وایت در این باره معتقد است: در فرایند چنین رخدادهایی، موقعیت‌هایی برای برقراری ارتباط بین مردم و تمایل به گفت و گو بین آنها ایجاد می‌گردد (Rezaee et al., 2019).
در صورتیکه فضاهای جمعی نظیر پارک‌ها دارای مولفه‌های مناسب کالبدی و فعالیتی باشند محیطی ایمن محسوب می‌شوند و قابلیت جذب اقشار مختلف جامعه را فراهم می‌آورند که این امر در نهایت، میزان تعامل اجتماعی را در کاربری موردنظر افزایش می‌دهد (Dabiri & Zare, 2021).

نقش فضای شهری در تقویت ارتباطات اجتماعی

براساس هرم مازلو، انسان‌ها نیازمند برقراری روابط اجتماعی‌اند. مازلو این نیاز را ناشی از نیاز جسمی، نیاز به ایمنی و اطمینان، نیاز به روابط اجتماعی، نیاز به احترام و منزلت و تایید و تشویق می‌داند (Giddens, 1991). فضای شهری امکان گسترش دامنه اجتماعی و برخوردهای رودررو را تسهیل می‌نماید که این امر ناشی از توان بالای این گونه فضاها در انواع مبادلات کالا، شایعات، اطلاعات و اخبار می‌باشد؛ همچنین گسترش روابط اجتماعی موجب تقویت حس اطمینان و اعتماد گشته و بر امنیت و منزلت اجتماعی می‌افزاید. به این ترتیب اگرچه که فضای شهری توان عظیمی برای تقویت رفتارهای گروهی و کنش‌های متقابل اجتماعی دارد، اما به عنوان رکن طبقه‌بندی‌کننده زندگی اجتماعی بیش از هر جای دیگر مستعد رفتارهای جمعی است. از این رو «مامفورد» عملکرد اصلی فضای شهری را شکل جمعی دادن به شهر می‌داند. وی می‌گوید: «عملکرد اساسی شهر شکل

جمعی دادن به شهر است که «مارتن بوپر» آن را به درستی رابطه بین من و تو نامیده است. عملکردی که امکان گردهمایی‌های بسیار، ملاقات‌های متعدد و رقابت‌های فراوان بین افراد و گروه‌های متفاوت را فراهم کرده است، به گونه‌ای که نمایش زندگی اجتماعی بتواند در آن جا به روی صحنه بیاید، بازیگران و تماشاگران، به ترتیب نقش خود را عوض می‌کنند، عملکرد اجتماعی فضاهای آزاد شهری تجمع افراد را ممکن می‌سازد (Chaway & Françoise, 1996).

وجود گروه‌ها و جنب و جوش مردم در فضای شهری شرط موفقیت یک فضای شهری است و این همان تصویری است که «جین جیکبز» از فضای شهری ارائه می‌کند و آن را به بیان زیر به عنوان عامل اساسی خصلت فضای شهری می‌داند: پویایی و احساس زنده بودن یک شهر در گرو مراکز شهری پیچیده، متراکم و پرازدحام است؛ تراکم و به اضافه شلوغی و جنب و جوش مردم، تصویری ایده آل است. زیرا، چنین ویژگی‌هایی تعداد بیشتری از ساکنان شهر را به مراکز شهری جلب کرده و این امر ضمن آن که موجب ارتقا اقتصادی این گونه محیط‌های شهری می‌شود، به آنها چهره‌ای نو، فعال و پرتحرک می‌بخشد و این خصوصیات به کل شهر تسری می‌یابد. از سوی دیگر حضور هر چه بیشتر افراد، خود زمینه‌ساز برقراری انواع کنش‌های متقابل شده و تامین نیازمندی‌های اجتماعی - عاطفی انسان‌ها را در شهر تسهیل می‌کند (Hamidi et al., 1997).

- تاثیر کالبد بر تعاملات اجتماعی

اگر کالبد شهری همان مجموعه بناها و مکان‌های به هم تنیده‌ای در نظر گرفته شود که مردم شهر ساکنان آن هستند و در خلل و فرج‌ها و فضاهای خالی آن زندگی اجتماعی جریان دارد، می‌توان این گونه نتیجه گرفت که این دو یعنی کالبد و زیست اجتماعی که درون آن روی می‌دهد نمی‌توانند از هم جدا باشند. مردم به طور طبیعی اهل معاشرتند و دوست دارند در جاهایی که دیگران هم هستند جمع شوند؛ اما برای ایجاد فضایی به یادماندنی که بتوان در آن جمع شد و اختلاط کرد به مکان، کانون یا تکیه گاهی نیاز است. «این مکان‌های تجمع ممکن است در پیرامون فواره‌ها، آثار هنری، سکوها یا اطراف بناهای یادمانی باشد. این بناها معمولاً جایی را برای نشستن، لبه‌ای را برای تکیه دادن، جایی را برای پناه بردن از آفتاب و باران و محل دنجی را برای گپ زدن در خود دارند؛ طوری که حتی

دانشگاهی» است به شرط آن که که درباره فضای شهری، فضای مکت شهری و تعاملات اجتماعی، از تجارب پژوهشی برخوردار باشند، برای پرسشگری انتخاب خواهند شد. صاحب‌نظران و متخصصان شهرسازی و مدیران عالی شهرداری و کارشناسان علوم اجتماعی در این زمره قرار می‌گیرند. در مجموع از ۱۰۰ خبره پرسش‌گری به عمل آمد. در اینجا شیوه انتخاب نمونه‌ها، نمونه‌گیری گلوله برفی است که یک روش غیر تصادفی است و توسط محققان برای شناسایی افراد بالقوه در مطالعاتی که یافتن افراد یا موضوع مورد بررسی دشوار است و به یک گروه بسیار کوچک محدود می‌شود مورد استفاده قرار می‌گیرد.

هدف نهایی از مراحل پیشین این بوده است که ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های فضای مکت شهری مطلوب به منظور افزایش تعاملات اجتماعی استخراج شود.

در ادامه، با مراجعه به میدان، از طریق ابزار پرسش‌نامه شهروندان، مصاحبه با ساکنان و عابران (به عنوان کاربران فضا) به‌همراه مشاهده از نزدیک، وضع موجود با شرایط مطلوب مقایسه شده و نقاط ضعف به دست آید.

در تجزیه و تحلیل یافته‌های پرسشنامه خبرگان و متخصصان، از آماره‌هایی چون درصد فراوانی پاسخ‌ها، میانگین شاخص‌ها و انحراف معیار، با استفاده از نرم‌افزای SPSS استفاده می‌شود. در یافته‌های بخش میدانی، علاوه بر تحلیل آماری فراوانی پاسخ‌های عابران و کاربران فضا، از تحلیل شکاف استفاده خواهد شد.

یافته‌ها

ابتدا ویژگی‌های جامعه آماری خبرگان و متخصصان توصیف شده است. ویژگی‌های جامعه آماری شامل توزیع سنی و جنسی است.

با توجه به نتایج جدول (۳)، توزیع فراوانی جامعه بر حسب سن، مطابق جدول بعدی نشان می‌دهد اغلب در گروه ۴۰ تا ۴۹ ساله قرار دارند.

با توجه به نتایج جدول (۴)، توزیع فراوانی جامعه بر حسب جنسیت نشان می‌دهد نزدیک به ۷۸ درصد مردان و ۲۲ درصد را زنان تشکیل می‌دهند.

کسانی هم که خیلی آشنا نیستند با احوال پرسشی‌های کوتاه، دلیل موجهی برای حضور هم‌دیگر در این مکان‌ها پیدا می‌کنند» (Lennard et al., 1998). آن چه این فضاها را به لحاظ اجتماعی فعال می‌سازد، در درجه اول عوامل کالبدی است که می‌توانند زمینه‌ساز ورود و سپس توقف افراد درون فضا باشد؛ عواملی چون: دسترسی‌ها، جاذبه‌های بصری و عوامل طبیعی.

- تاثیر کارکرد بر تعاملات اجتماعی

بعد فعالیتی فضاها را عمومی با فعالیت‌ها و کاربری‌های پیرامون مرتبط است. «جین جیکیز» در «مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی» مطرح می‌نماید که ترکیب شهرنشینی با عملکردهای تجاری و مسکونی در مقیاس محله‌ای و همسایگی یکی از مهمترین عوامل ارتقا زندگی شهری می‌باشد. مطالعات نشان می‌دهند فضاها را عمومی که مردم در آن قادر به اشتغال به محیط با نگاه کردن به سایرین، نشستن، غذا خوردن، فعالیت‌های خرده فروشی، فعالیت‌های ورزشی، یا به قول وایت اتفاقات دنج و یا تعبیر وودی تفریح فعال و غیرفعال باشند، برای مردم جذابیت بیشتری دارند. این فعالیت‌ها و بسیاری خصوصیات فعالیتی و کالبدی دیگر به فضاها را عمومی تشخیص می‌بخشد و بر تامین آسایش و امکان لذت بردن مردم از حضور در فضا تاثیرگذار است (Hashemi & Ghalambordezfooly, 2021).

مواد و روش‌ها

روش تحقیق از نوع آمیخته که تلفیقی از دو روش کیفی و کمی است، می‌باشد. به این صورت که ابتدا به صورت کیفی و با استراتژی موردکاوی که از استراتژی‌های تحقیقات کیفی است، به تبیین جنبه‌های مختلف فضای شهری، فضای مکت شهری و تعاملات اجتماعی شهروندان می‌پردازد. علاوه بر مورد پژوهی، از روش پیمایش به عنوان یک روش کمی برای گردآوری و تحلیل داده‌ها، استفاده گردیده است.

این پژوهش از نظر عمق مطالعه، کاربردی- توسعه‌ای بوده و از نظر هدف پژوهش، توصیفی است، به این دلیل که با هدف تبیین جنبه‌های مختلف فضای شهری و تعاملات اجتماعی انجام گردیده است.

در پژوهش حاضر، پس از مطالعه مبانی و پیشینه، پرسش‌نامه متناسب طراحی شد. به دلیل تخصصی بودن موضوع، جامعه آماری اول، شامل تعدادی از «پژوهشگران و خبرگان

جدول (۳): توصیف آماری متغیر سن (منبع: یافته‌های پژوهش براساس تجزیه و تحلیل پرسش‌نامه)

		فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
متغیر	تا ۳۹ سال	۱۳	۱۳	۱۳/۱	۱۳/۱
	۴۰ تا ۴۹ سال	۵۷	۵۷	۵۷/۶	۷۰/۷
	بالتر از ۵۰ سال	۲۹	۲۹	۲۹/۳	۱۰۰
	جمع	۹۹	۹۹	۱۰۰	
بدون پاسخ		۱	۱		
جمع		۱۰۰	۱۰۰		

جدول (۴): توصیف آماری متغیر جنسیت (منبع: یافته‌های پژوهش براساس تجزیه و تحلیل پرسش‌نامه)

		فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
متغیر	مرد	۷۷	۷۷	۷۷/۸	۷۷/۸
	زن	۲۲	۲۲	۲۲,۲	۱۰۰
	جمع	۹۹	۹۹	۱۰۰	
بدون پاسخ		۱	۱		
جمع		۱۰۰	۱۰۰		

شهری در راستای ارتقاء تعاملات اجتماعی موثر هستند ارایه شده است. چنانچه میانگین پاسخ‌های خبرگان از ۳ بالاتر باشد، نشان از تایید شاخص‌های ذیل هر مولفه دارد. ملاحظه انحراف معیارها نیز بیانگر این است که تا چه اندازه اتفاق نظر خبرگانی بین اعضای جامعه آماری وجود دارد. با توجه به این که انحراف معیارها نزدیک به ۱ یا کمتر از آن است، پس توافق و همگرایی نظرات بالاتری بین خبرگان و نخبگان در زمینه هر یک از شاخص‌ها برقرار است.

احصاء شاخص‌های نهایی (مطلوب)

پس از مطالعات اسنادی و دستیابی به ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها، نیاز بود به بوته آزمون گذاشته شود و پس از امتیازدهی خبرگان و متخصصان به گزاره‌های پرسشنامه، یکایک شاخص‌ها نهایی شود. بر اساس جدول (۵)، بررسی‌های اسنادی و سپس، آزمون آن از نظر خبرگان و نخبگان در پژوهش کنونی نشان داده است که اصول/ ابعاد زیر در رابطه با فضای مکتب شهری در راستای ارتقاء تعاملات اجتماعی موثر هستند: ۱. عملکردی، ۲. معنایی و ۳. کالبدی. سپس شاخص‌هایی که در رابطه با فضای مکتب

جدول (۵): میانگین و انحراف معیار شاخص‌ها

مؤلفه‌ها	شاخص‌ها	تعداد	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف معیار
جاذب بودن فعالیت‌ها	برپایی هنرهای خیابانی	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۲	۰/۶۳۲
	همه شمول بودن فعالیت (سنی و جنسی و ...)	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۱	۰/۶۶۵
فضاهای کانونی تجمع	فعالیت‌های گردهم آبی	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۳	۰/۶۳۰
	محل‌های پذیرایی (رستوران) و ایستگاه‌ها	۹۸	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۰	۰/۶۵۳
	مکان‌های تفریحی (پارک‌ها) و بازی و ورزشی	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۸	۰/۶۸۵
	قرارگیری در مسیر فعالیت‌های روزمره (مثل بازار روز)	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۲	۰/۶۴۸
	وجود خرده فروشی در مسیر	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۷	۰/۵۶۹
	قرارگیری در مسیر امکانات و خدمات (مانند مطب)	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۴	۰/۶۱۱
دسترسی و ارتباط	وجود پیاده‌روهای مداوم و پیوسته	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۵	۰/۶۰۸
	طراحی بر اساس الگوی رفتاری دسترسی افراد	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۱	۰/۹۹۵
	وجود تسهیلات برای افراد کم توان و معلول	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۶	۰/۶۰۶
	ارتباط اندامواره با استخوان‌بندی شهر و مرکز شهر	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۷	۰/۶۰۳

ادامه جدول (۵): میانگین و انحراف معیار شاخص‌ها

مولفه‌ها	شاخص‌ها	تعداد	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف معیار
اختلاط کاربری و فعالیت	تنوع در کاربری‌ها و فعالیت‌ها	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۵	۰/۵۹۱
	ایجاد طیف وسیعی از فعالیت‌ها در فضا	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۹	۰/۶۲۱
	غلبه خرده فروشی‌ها و دستفروشی‌ها	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۸	۰/۶۳۹
	برگزاری مراسم‌ها و جشن‌های مختلف در فضا	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۹	۰/۶۲۱
موقعیت استقرار	نزدیکی به تقاطع‌ها و گره‌های شهری	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۵	۰/۶۷۲
	ارتباط فضایی با مراکز تجاری و خرید	۹۸	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۳	۰/۶۷۶
	نزدیکی و اتصال به مراکز تاریخی و فرهنگی	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۲	۰/۵۹۹
	ارتباط فضایی با نمادها و نشانه‌های شهری	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۸	۰/۶۲۲
اندازه	پاسخ‌گویی به مراسم‌ها و رویدادها	۹۸	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۸	۰/۶۲۴
	بزرگی کافی برای جمعیت استفاده‌کننده از فضا	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۹	۰/۶۳۷
غناي حسی	برانگیختن حس کنجکاوی	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۹	۰/۵۷۰
	کیفیت صوت	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۰	۰/۵۸۵
	کیفیت بو و رایحه محیط	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۹	۰/۵۷۰
خوانایی	ایجاد حس تعلق به فضا	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۲	۰/۶۵۸
	ایجاد تجربه‌های به یادماندنی	۹۷	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۴	۰/۶۴۵
	توجه به مقیاس انسانی	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۱	۰/۵۶۶
	توجه به محصوریت مناسب	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۴	۰/۶۲۶
	پاکیزگی و زیبایی محیط	۹۸	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۳	۰/۶۲۹
	وجود ساختمان‌های منحصر به فرد و نمادین و ایجاد نمادونشان‌های ترغیب‌کننده حضور	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۷	۰/۶۲۳
قرارگاه رفتاری	وجود پاتوق	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۱	۰/۵۶۶
	محل‌های تجمع گروه‌های سنی و جنسی	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۴	۰/۶۲۷
هویت	هویت‌مندی مکان	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۸	۰/۶۰۶
	خاطره‌انگیزی فضا و مکان	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۶	۰/۶۰۸
تناسب مبلمان	مبلمان مناسب برای نشستن و گفتگو	۹۸	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۳	۰/۵۶۳
	امکان استراحت و آسایش	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۵	۰/۶۰۹
آسایش اقلیمی	استفاده از عناصر طبیعی	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۵	۰/۶۲۵
	توجه به اقلیم در طراحی	۹۷	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۴	۰/۶۴۵
امنیت	مراقبت و نظارت طبیعی شهروندان (پنجره رو به خیابان)	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۸	۰/۵۸۹
	امکان حضور ۲۴ ساعته در فضا و نظارت عمومی شهروندان	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۴	۰/۶۲۶
ایمنی	ایمنی در برابر حرکت وسایل نقلیه	۹۷	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۰	۰/۶۴۷
تعریف بدنه و هویت	توجه به نورپردازی (خلق سایه-روشن)	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۳	۰/۶۵۸
	نماسازی زیبا و جذاب	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۷	۰/۶۰۷
زیباشناختی	دید بصری به عناصر طبیعی مطلوب	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۹	۰/۵۸۷
	ایجاد سکانس‌های دید متوالی و متنوع	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۴	۰/۶۵۷
محیط زیستی	طراحی شهری پایدار	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۰	۰/۵۶۸

ادامه جدول (۵): میانگین و انحراف معیار شاخص‌ها

مؤلفه‌ها	شاخص‌ها	تعداد	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف معیار
	استفاده از عناصر بومی	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۲	۰/۵۶۳
	تعادل اکوسیستمی	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۸	۰/۵۸۹
	حذف یا کاهش آلودگی (صوتی و هوا)	۹۸	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۴	۰/۶۲۸
سرزندگی	استقرار کاربری‌های خدماتی که تداوم حضور شهروند را در پی دارد	۹۷	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۳	۰/۶۴۶
	استقرار کاربری‌های اوقات فراغت	۹۹	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۰	۰/۵۶۸
	روشنایی مسیر بدنه‌ها	۱۰۰	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۶	۰/۶۰۸
	تاکید روشنایی روی عناصر و بناهای شاخص	۹۷	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۰	۰/۶۴۷

آنچه که تا این مرحله حاصل شد، شاخص‌های وضع مطلوب بوده است. یعنی شاخص‌هایی که یک فضای مطلوب مکتب شهری باید از آن برخوردار باشد. در گام بعدی نیاز بوده که این شاخص‌ها در میدان (نمونه موردی) مورد بررسی و سنجش قرار گیرد تا فاصله بین وضع موجود و مطلوب (شکاف بین وضع موجود و مطلوب) احصا گردد.

محدوده مطالعاتی پیرامون خیابان ۱۵ خرداد پهله بازار است که در منطقه ۱۲ شهرداری تهران واقع شده است. منطقه ۱۲، از شمال به خیابان انقلاب، از جنوب به خیابان شوش، از غرب به خیابان حافظ و خیابان وحدت اسلامی و از شرق به خیابان ۱۷ شهریور محدود گردیده است. کلیت پهله بازار مجموعه خانه حاجب الدوله- چارسوق بزرگ- موزه و کتابخانه ملک- مسجد سیدعزیزاله- مسجد جامع تهران- تیمچه مهدیه- دروازه قدیمی محمدیه- سرای رشتی‌ها- مسجد امام خمینی- منار محله پامنار- کلیسای سورپ گورک- کلیسای طالووس- ساختمان روغن نباتی جهان و شامل محلات بازار و پامنار است.

طرح جامع شهر تهران به تحولات تاریخی شهر اشاره دارد، اما در نهایت فقط ۱۸ اثر تاریخی را واجد ارزش معرفی کرده است. در بخش تاریخی طرح بنا به توافق انجام شده بین معاونت ترافیک منطقه و ترافیک تهران، خیابان ۱۵ خرداد به صورت منطقه عاری از اتومبیل سازمان یافته است. برای تشویق مردم به استفاده از دوچرخه در نزدیکی محل تقاطع این خیابان و خیابان خیام یک سرپوشیده برای دارندگان دوچرخه ایجاد گردیده. بستر خیابان به صورت سنگی (سنگ پلاک دوتیشه) اجرا گردید و قسمتی از مسیر خیابان برای عبور اضطراری اتومبیل‌ها تخصیص یافته و تعدادی نیمکت و یا گلدان‌های شبه

سنگی به منظور جداسازی دو مسیر یاد شده کار گذاشته شده است که مورد استفاده مردم قرار می‌گیرد. محله بازار تهران در منطقه ۱۲ تهران قرار دارد. اصل ترین بخش این محله، بازار بزرگ تهران است که یک از قدیمی ترین بازارهای ایران به شمار می‌رود. تاریخچه بازار تهران به زمان شاه عباس دوم باز می‌گردد که بعد ها با پایتخت شدن تهران بازار نیز گسترش پیدا کرد. بازار تهران از چندین سرا، بازارچه، دالان، پاساژ و مجتمع تجاری تشکیل شده است. بازار تهران درسال ۱۳۵۶ ثبت ملی شده است.

محله بازار تهران توسط ۴ خیابان محصور شده است. خیابان ۱۵ خرداد در شمال، خیابان مولوی در جنوب، خیابان خیام در غرب و خیابان مصطفی خمینی در شرق محدوده بازار تهران را مشخص می‌کنند.

ارزیابی و سنجش وضع موجود

برای سنجش و ارزیابی وضع موجود شاخصه و بنا به ماهیت متفاوت آن‌ها، لزوما استفاده از یک شیوه یکسان برای همه شاخص‌ها، مقدور و میسر نبوده است. برخی از این شاخص‌ها با مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا، برخی با حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر و برخی نیز به طور همزمان با هردو شیوه، قابل سنجش و ارزیابی است.

بر اساس جدول (۶)، شیوه ارزیابی و سنجش وضع موجود هر یک از شاخص‌ها و به تبع آن، مؤلفه‌ها و ابعاد، آرایه شده است. در ادامه، برای نمونه، تعدادی از تصاویر مربوط به وضعیت موجود فضای مورد مطالعه (۱۵ خرداد) ملاحظه می‌گردد.

تصویر (۱): عکس هوایی ساختار فضایی اطراف محدوده ۱۵ خرداد

جدول (۶): شیوه سنجش شاخص‌ها در میدان (منبع: تجزیه و تحلیل پژوهش)

ابعاد	مولفه‌ها	شاخص‌ها	شیوه سنجش
جاذب بودن فعالیت‌ها		برپایی هنرهای خیابانی	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		همه شمول بودن فعالیت (سنی و جنسی و ...)	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
فضاهای کانونی تجمع		فعالیت‌های گردهم آیی	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		محل‌های پذیرایی (رستوران) و ایستگاه‌ها	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		مکان‌های تفریحی (پارک‌ها) و بازی و ورزشی	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		قرارگیری در مسیر فعالیت‌های روزمره (مثل بازار روز)	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		وجود خرده فروشی در مسیر	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		قرارگیری در مسیر امکانات و خدمات (مانند مطب)	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		وجود پیاده روهای مداوم و پیوسته	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
دسترسی و ارتباط		طراحی بر اساس الگوی رفتاری دسترسی افراد	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		وجود تسهیلات برای افراد کم توان و معلول	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
اختلاط کاربری و فعالیت		ارتباط اندامواره با استخوان بندی شهر و مرکز شهر	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		تنوع در کاربری‌ها و فعالیت‌ها	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		ایجاد طیف وسیعی از فعالیت‌ها در فضا	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		غلبه خرده فروشی‌ها و دستفروشی‌ها	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
موقعیت استقرار		برگزاری مراسم‌ها و جشن‌های مختلف در فضا	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		نزدیکی به تقاطع‌ها و گره‌های شهری	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		ارتباط فضایی با مراکز تجاری و خرید	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		نزدیکی و اتصال به مراکز تاریخی و فرهنگی	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		ارتباط فضایی با نمادها و نشانه‌های شهری	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر

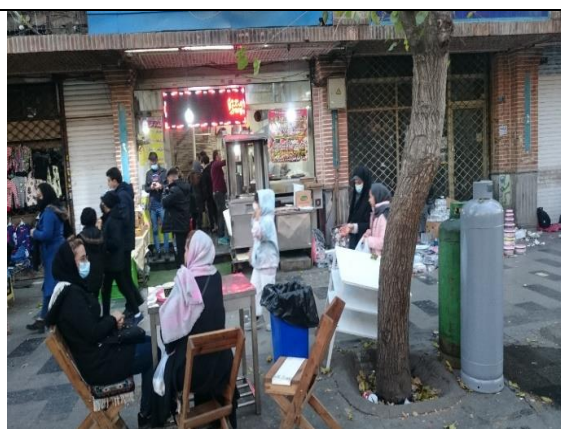
ادامه جدول (۶): شیوه سنجش شاخص‌ها در میدان (منبع: تجزیه و تحلیل پژوهش)

ابعاد	مولفه‌ها	شاخص‌ها	شیوه سنجش	
	اندازه	پاسخگویی به مراسم‌ها و رویدادها	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		بزرگی کافی برای جمعیت استفاده کننده از فضا	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
معنایی	غناى حسى	برانگیختن حس کنجکاوی	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		کیفیت صوت	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		کیفیت بو و رایحه محیط	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
معنایی	خوانایی	ایجاد حس تعلق به فضا	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		ایجاد تجربه‌های یادماندنی	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		توجه به مقیاس انسانی	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		توجه به محصوریت مناسب	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		پاکیزگی و زیبایی محیط	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		وجود ساختمان‌هاى منحصر به فرد و نمادین و ایجاد نماد و نشانه‌های ترغیب کننده حضور	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		وجود پاتوق	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
قرارگاه رفتاری		محل‌های تجمع گروه‌های سنی و جنسی	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		هویت مندی مکان	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
معنایی	هویت	خاطره انگیزی فضا و مکان	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		میلان مناسب برای نشستن و گفتگو	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
کالبدی	تناسب میلان	امکان استراحت و آسایش	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		استفاده از عناصر طبیعی	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
	آسایش اقلیمی	توجه به اقلیم در طراحی	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
کالبدی	امنیت	مراقبت و نظارت طبیعی شهروندان (پنجره رو به خیابان)	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		امکان حضور ۲۴ ساعته در فضا و نظارت عمومی شهروندان	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
کالبدی	ایمنی	ایمنی در برابر حرکت وسایل نقلیه	مصاحبه با شهروندان (رهگذران)، شاغلان، ساکنان و کاربران فضا + حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر	
		تعریف بدنه و هویت جداره	توجه به نورپردازی (خلق سایه-روشن)	
	زیباشناختی		نمایشی زیبا و جذاب	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
			دید بصری به عناصر طبیعی مطلوب	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر

ادامه جدول (۶): شیوه سنجش شاخص‌ها در میدان (منبع: تجزیه و تحلیل پژوهش)

ابعاد	مولفه‌ها	شاخص‌ها	شیوه سنجش
محیط‌زیستی		ایجاد سکانس‌های دید متوالی و متنوع	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		طراحی شهری پایدار	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		استفاده از عناصر بومی	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		تعادل اکوسیستمی	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		حذف یا کاهش آلودگی (صوتی و هوا)	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
سرزندگی		استقرار کاربری‌های خدماتی که تداوم حضور شهروند را در پی دارد	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		استقرار کاربری‌های اوقات فراغت	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		روشنایی مسیر بدنه‌ها	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر
		تاکید روشنایی روی عناصر و بناهای شاخص	حضور در فضا و مشاهده پژوهشگر

ایستگاه‌های پذیرایی (رستوران)

همه شمول بودن فعالیت (سنی و جنسی و ...)

وجود پیاده روهای مداوم و پیوسته

وجود خرده فروشی در مسیر

پاکیزگی و زیبایی محیط

ایجاد تجربه‌های به یادماندنی

محل‌های تجمع گروه‌های سنی و جنسی

ایمنی در برابر حرکت وسایل نقلیه

نهایی شدن شاخص‌های بخش قبلی، این شاخص‌ها در قالب فرم پرسشنامه عابران و کابران، توزیع و هم زمان با آنان مصاحبه شد. گزاره‌های داخل پرسشنامه در سه طیف (قوی برابر نمره ۵، متوسط برابر نمره ۳ و ضعیف برابر نمره ۱) تعریف شد تا بر اساس نظرات عابران و کاربران، امتیازدهی شود.

با توجه به نتایج جدول (۷)، نتایج سنجش وضع موجود شاخص‌ها در نمونه موردی محدوده ۱۵ خرداد بدین شرح است. در این جدول، رنگ سبز نشانگر وضعیت مطلوب/ خوب می‌باشد، رنگ زرد حاکی از وضعیت ضعیف/ بد است و رنگ خاکستری وضعیت میانی را نشان می‌دهد.

شیوه امتیازهای این بخش بدین صورت بوده است که پس از

جدول (۷): نتایج سنجش وضع موجود شاخص‌ها (منبع: یافته‌های پژوهش بر اساس تجزیه و تحلیل پرسشنامه عابران و کاربران)

وضعیت موجود	شاخص‌ها	مولفه‌ها	ابعاد
	۱. برپایی هنرهای خیابانی	جاذب بودن فعالیت‌ها	عملکردی
	۲. همه شمول بودن فعالیت (سنی و جنسی و ...)		
	۳. فعالیت‌های گردهم آبی	فضاهای کانونی تجمع	
	۴. محل‌های پذیرایی (رستوران) و ایستگاه‌ها		
	۵. مکان‌های تفریحی (پارک‌ها) و بازی و ورزشی		
	۶. قرارگیری در مسیر فعالیت‌های روزمره (مثل بازار روز)		
	۷. وجود خرده فروشی در مسیر		
	۸. قرارگیری در مسیر امکانات و خدمات (مانند مطب)	دسترسی و ارتباط	
	۹. وجود پیاده روه‌های مداوم و پیوسته		
	۱۰. طراحی بر اساس الگوی رفتاری دسترسی افراد		
	۱۱. وجود تسهیلات برای افراد کم توان و معلول	ارتباط اندامواره با استخوان بندی شهر و مرکز شهر	
	۱۲. ارتباط اندامواره با استخوان بندی شهر و مرکز شهر		
	۱۳. تنوع در کاربری‌ها و فعالیت‌ها	اختلاط کاربری و فعالیت	
	۱۴. ایجاد طیف وسیعی از فعالیت‌ها در فضا		
	۱۵. غلبه خرده فروشی‌ها و دستفروشی‌ها		
	۱۶. برگزاری مراسم‌ها و جشن‌های مختلف در فضا		
	۱۷. نزدیکی به تقاطع‌ها و گره‌های شهری	موقعیت استقرار	
	۱۸. ارتباط فضایی با مراکز تجاری و خرید		
	۱۹. نزدیکی و اتصال به مراکز تاریخی و فرهنگی		
	۲۰. ارتباط فضایی با نمادها و نشانه‌های شهری	اندازه	
	۲۱. پاسخگویی به مراسم‌ها و رویدادها		
	۲۲. بزرگی کافی برای جمعیت استفاده کننده از فضا	غناي حسی	معنایی
	۱. برانگیختن حس کنجکاو		
	۲. کیفیت صوت		

جدول (۷): نتایج سنجش وضع موجود شاخص‌ها (منبع: یافته‌های پژوهش بر اساس تجزیه و تحلیل پرسشنامه عابرن و کاربران)

وضعیت موجود	شاخص‌ها	مولفه‌ها	ابعاد
	۳. کیفیت بو و رایحه محیط		خوانایی
	۴. ایجاد حس تعلق به فضا		
	۵. ایجاد تجربه‌های به یادماندنی		
	۶. توجه به مقیاس انسانی		
	۷. توجه به محصوریت مناسب		
	۸. پاکیزگی و زیبایی محیط		
	۹. وجود ساختمان‌های منحصر به فرد و نمادین و ایجاد نمادو نشانه‌های ترغیب کننده حضور		
	۱۰. وجود پاتوق	قرارگاه رفتاری	
	۱۱. محل‌های تجمع گروه‌های سنی و جنسی		
	۱۲. هویت مندی مکان	هویت	
	۱۳. خاطره انگیزی فضا و مکان		
	۱. میلمان مناسب برای نشستن و گفتگو	تناسب میلمان	کالبدی
	۲. امکان استراحت و آسایش	آسایش اقلیمی	
	۳. استفاده از عناصر طبیعی		
	۴. توجه به اقلیم در طراحی		
	۵. مراقبت و نظارت طبیعی شهروندان (پنجره رو به خیابان)		
	۶. امکان حضور ۲۴ ساعته در فضا و نظارت عمومی شهروندان	امنیت	
	۷. ایمنی در برابر حرکت وسایل نقلیه	ایمنی	
	۸. توجه به نورپردازی (خلق سایه-روشن)	تعریف بدنه و هویت جداره	
	۹. نامسازی زیبا و جذاب		
	۱۰. دید بصری به عناصر طبیعی مطلوب		
	۱۱. ایجاد سکانس‌های دید متوالی و متنوع	زیباشناختی	
	۱۲. طراحی شهری پایدار	محیط زیستی	
	۱۳. استفاده از عناصر بومی		
	۱۴. تعادل اکوسیستمی		
	۱۵. حذف یا کاهش آلودگی (صوتی و هوا)		
	۱۶. استقرار کاربری‌های خدماتی که تداوم حضور شهروند را در پی دارد	سرزندگی	
	۱۷. استقرار کاربری‌های اوقات فراغت		
	۱۸. روشنایی مسیر بدنه‌ها		
	۱۹. تاکید روشنایی روی عناصر و بناهای شاخص		

ترتیب اقدام شد. با توجه به نتایج جدول ۸، مقایسه وضعیت موجود از نظر ابعاد مختلف بدین شرح می‌باشد. سنجش وضع موجود نشان داد که بُعد عملکردی با ۰/۶۵ در وضعیت بهتر، بُعد معنایی با ۰/۶ در رده میانی و بُعد کالبدی با ۰/۵۸ در رده آخر جای دارد.

در بررسی میدانی مشخص شد که در معیار عملکردی، ۱۰ شاخص، وضعیت قوی (نمره ۵) را کسب کردند، ۵ شاخص وضعیت متوسط (نمره ۳) را کسب نموده و ۷ شاخص وضعیت ضعیف (نمره ۱) برخوردار بودند. جمع امتیازات وضع موجود معیار عملکردی، ۷۲ است. در صورتی که اگر همه شاخص‌ها در وضع موجود معیار عملکردی، از نمره کامل (وضعیت قوی یا ۵) برخوردار بودند، مجموع امتیازات می‌بایست به عدد ۱۱۰ می‌رسید. بنابراین، در معیار عملکردی، نسبت وضع موجود (۷۲) به مطلوب (۱۱۰) برابر ۰/۶۵ است. برای سایر معیارها نیز به مین

جدول (۸): مقایسه وضع موجود فضای مکتب شهری (منبع: یافته‌های پژوهش بر اساس تجزیه و تحلیل پرسشنامه عابرن و کاربران)

درصد مطلوبیت وضع موجود معیار کالبدی			درصد مطلوبیت وضع موجود معیار معنایی			درصد مطلوبیت وضع موجود معیار عملکردی		
تعداد شاخص	نمره طیف	جمع	تعداد شاخص	نمره طیف	جمع	تعداد شاخص	نمره طیف	جمع
۳	۵	۱۵	۳	۵	۱۵	۱۰	۵	۵۰
۱۲	۳	۳۶	۷	۳	۲۱	۵	۳	۱۵
۴	۱	۴	۳	۱	۳	۷	۱	۷
کل نمره وضع موجود			کل نمره وضع موجود			کل نمره وضع موجود		
۵۵			۳۹			۷۲		
بیشینه نمره وضع مطلوب			بیشینه نمره وضع مطلوب			بیشینه نمره وضع مطلوب		
۹۵			۶۵			۱۱۰		
درصد مطلوبیت وضع موجود			درصد مطلوبیت وضع موجود			درصد مطلوبیت وضع موجود		
۰/۵۸			۰/۶			۰/۶۵		

تخصصی بودن موضوع، جامعۀ آماری اول، شامل تعدادی از «پژوهشگران و خبرگان دانشگاهی» است به شرط آن که درباره فضای شهری، فضای مکتب شهری و تعاملات اجتماعی، از تجارب پژوهشی برخوردار باشند، برای پرسش‌گری انتخاب شدند. صاحب‌نظران و متخصصان شهرسازی و مدیران عالی شهرداری و کارشناسان علوم اجتماعی در این زمره قرار می‌گیرند. در مجموع از صد خبره پرسش‌گری به شکل نمونه‌گیری گلوله برفی به عمل آمد. نتایج نشان داد در رابطه با فضای مکتب شهری در راستای ارتقاء تعاملات اجتماعی موثر هستند: عملکردی، معنایی و کالبدی. در نهایت پیشنهاد می‌گردد که نهاد متولی امر، بویژه شهرداری تهران در خصوص این موارد برنامه‌ریزی و اقدامات لازم را با قید فوریت در ابعاد عملکردی، معنایی و کالبدی در دستور کار قرار دهد تا نتیجه آن بر فضای شهری و تعاملات اجتماعی احساس گردد.

نتایج

با توجه به بررسی‌ها و تجزیه و تحلیل یافته‌های این پژوهش، معیارهای فضاهای مکتب شهری در راستای ارتقا تعاملات اجتماعی بدین شرح می‌باشد: برپایی هنرهای خیابانی، همه شمول بودن فعالیت (سنی و جنسیتی و ...)، فعالیت‌های گردهمایی، محل‌های پذیرایی (رستوران) و ایستگاه‌ها، مکان‌های تفریحی (پارک‌ها) و بازی و ورزشی، قرارگیری در مسیر فعالیت‌های روزمره (مثل بازار روز)، وجود خرده فروشی در مسیر، قرارگیری در مسیر امکانات و خدمات (مانند مطب)، وجود پیاده روهای مداوم و پیوسته، طراحی بر اساس الگوی رفتاری دسترسی افراد، وجود تسهیلات برای افراد کم توان و معلول، ارتباط اندامواره با استخوان‌بندی شهر و مرکز شهر، تنوع در کاربری‌ها و فعالیت‌ها، ایجاد طیف وسیعی از فعالیت‌ها در فضا،

شکل (۲): مقایسه ابعاد در وضع موجود فضای مکتب شهری

در وضعیت موجود محدوده ۱۵ خرداد، معیارهای عملکردی نمره بیشتری کسب کرده و از شرایط بهتری برخوردار است درحالی که معیار کالبدی، نمره بسیار پایینی داشته و بنابراین، ضرورت بیشتری دارد که به این معیارها رسیدگی شود.

بحث و نتیجه‌گیری

به طور خلاصه و در یک جمع‌بندی از پژوهش کنونی می‌توان بیان داشت امروزه توسعه و رشد شهرنشینی علاوه بر پیامدهای مثبت، باعث ایجاد انبوه ساختمان‌ها، تغییر الگوی مسکن مناسب و عدم توجه به کیفیت محیطی و برهم زدن نظم و ساختار منطقی فضایی در شهرها شده است و از یک سو افزایش توده ساختمان‌ها موجب برهم زدن کمیت و کیفیت فضاهای باز و کاهش تعاملات اجتماعی در بین استفاده کنندگان شده است. بنابراین، این مقاله به بررسی وضع موجود فضای مکتب شهری برای تعاملات اجتماعی؛ مورد پژوهی محدوده پیرامون ۱۵ خرداد تهران پرداخته شد. پژوهش کنونی از رویکرد آمیخته که تلفیقی از دو روش کیفی و کمی است، استفاده می‌کند. پس از مطالعه مبانی و پیشینه، پرسش‌نامه متناسب طراحی شد. به دلیل

آقاجانی بیگ شهر همدان)»، مهدی زندیه و زهرا نجفی (Najafi, 2017) با نام «معیارهای ارزیابی پیاده راه‌ها و رفتار فضایی عامل ایجاد مکث در پیاده راه‌های شهری»، پژوهش سعید شایانی (Shayani, 2020) با نام «بررسی عوامل موثر بر فضای پیاده راه‌ها در جهت ارتقاء تعاملات اجتماعی نمونه موردی (پیاده راه حافظیه شیراز)» و نیز پژوهش زهرا محمدی، فریبا البرزی و جمال الدین سهیلی (Mohammadi et al., 2022) با عنوان «نقش مولفه‌های کالبدی و ادراکی- روان‌شناختی فضاهای عمومی در ارتقای تعاملات اجتماعی مطالعه موردی: ساکنان مجتمع‌های مسکونی منطقه ۲۲ شهر تهران» از همخوانی و هم‌راستایی برخوردار است.

پیشنهادها

با توجه به این که مطابق مشاهده‌های میدانی و مصاحبه‌های پژوهشگر، محدوده مورد مطالعه، درخصوص برخی شاخص‌ها، از ضعف برخوردار است، پیشنهاد می‌شود که نهاد متولی امر، به ویژه شهرداری در خصوص این موارد برنامه‌ریزی و اقدامات لازم را با قید فوریت در دستور کار قرار دهد:

«برپایی هنرهای خیابانی، فعالیت‌های گردهمایی، مکان‌های تفریحی (پارک‌ها) و بازی و ورزشی، قرارگیری در مسیر امکانات و خدمات (مانند مطب)، وجود تسهیلات برای افراد کم توان و معلول، برگزاری مراسم‌ها و جشن‌های مختلف در فضای پاسخگویی به مراسم‌ها و رویدادها، کیفیت صوت، کیفیت بو و رایحه محیط، پاکیزگی و زیبایی محیط، ایمنی در برابر حرکت وسایل نقلیه، دید بصری به عناصر طبیعی مطلوب، حذف یا کاهش آلودگی (صوتی و هوا)، استقرار کاربری‌های اوقات فراغت».

تقدیر و تشکر

نویسندگان این مقاله مراتب سپاس و قدردانی خود را از دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران و همچنین شهرداری تهران به منظور همکاری در اجرای این پژوهش اعلام می‌دارند.

غلبه خرده‌فروشی‌ها و دست‌فروشی‌ها، برگزاری مراسم‌ها و جشن‌های مختلف در فضا، نزدیکی به تقاطع‌ها و گره‌های شهری، ارتباط فضایی با مراکز تجاری و خرید، نزدیکی و اتصال به مراکز تاریخی و فرهنگی، ارتباط فضایی با نمادها و نشانه‌های شهری، پاسخ‌گویی به مراسم‌ها و رویدادها، بزرگی کافی برای جمعیت استفاده‌کننده از فضا، برانگیختن حس کنجکاوی، کیفیت صوت، کیفیت بو و رایحه محیط، ایجاد حس تعلق به فضا، ایجاد تجربه‌های به یادماندنی، توجه به مقیاس انسانی، توجه به محصوریت مناسب، پاکیزگی و زیبایی محیط، وجود ساختمان‌ها ی منحصر به فرد و نمادین و ایجاد نماد و نشانه‌های ترغیب‌کننده حضور، وجود پاتوق، محل‌های تجمع گروه‌های سنی و جنسی، هویت‌مندی مکان، خاطره‌انگیزی فضا و مکان، مبلمان مناسب برای نشستن و گفتگو، امکان استراحت و آسایش، استفاده از عناصر طبیعی، توجه به اقلیم در طراحی، مراقبت و نظارت طبیعی شهروندان (پنجره رو به خیابان)، امکان حضور ۲۴ ساعته در فضا و نظارت عمومی شهروندان، ایمنی در برابر حرکت وسایل نقلیه، توجه به نورپردازی (خلق سایه-روشن)، نماسازی زیبا و جذاب، دید بصری به عناصر طبیعی مطلوب، ایجاد سکانس‌های دید متوالی و متنوع، طراحی شهری پایدار، استفاده از عناصر بومی، تعادل اکوسیستمی، حذف یا کاهش آلودگی (صوتی و هوا)، استقرار کاربری‌های خدماتی که تداوم حضور شهروند را در پی دارد، استقرار کاربری‌های اوقات فراغت، روشنایی مسیر بدنه‌ها، تاکید روشنایی روی عناصر و بناهای شاخص.

نتایج و دستاوردهای این پژوهش با دستاوردهای پژوهش‌های رضا سلطان ملکی و مجید سنایی (Sanaie, 2016) با عنوان «تحلیل نقش مبلمان شهری در طراحی فضای مکث و خوانایی شهرها»، مینا سرابی (Sarabi, 2012) با عنوان «پلازا، نقطه عطفی در پویایی و توسعه پایدار شهری»، فریده گرمان، ارسلان کریمی و مازیار صادقیان (Sadeghyan, 2017) با عنوان «فضاهای مکث شهری رویکردی در جهت طراحی فضای پیاده در سطح شهرها (نمونه موردی: خیابان مدرس شهر کلاردشت)»، اکرم حسینی و نازنین رضایی (Rezaie, 2019) با عنوان «بررسی و سنجش معیارهای طراحی فضاهای مکث شهری نمونه موردی: میدان شهدای مشهد»، شیما خانیان با عنوان «بررسی نقش فضای مکث و طراحی توسعه آن در افزایش تعاملات اجتماعی در محله با ارزش ایرانی (نمونه موردی: محله

فهرست منابع

- Albdour, M.S. & Baranyai, B. 2019. Impact of street canyon geometry on outdoor thermal comfort and weather parameters in Pécs. *Pollack Periodica*, 14(3): 177-187.
- Bada, Y. & Guney, Y.I. 2020. Visibility and Spatial Use in Urban Plazas. A case study from Biskra,. Consulté le mai.
- Bahreini, H., Tajbakhsh, G. 1998. Territory Meaning In Urban Space and Urban Design Role to Realization It. *Honarhaye Ziba Journal*, 6: 18-31. (In Persian)
- Birch, J., Rishbeth, C. & Payne, S.R. 2020. Nature doesn't judge you—how urban nature supports young people's mental health and wellbeing in a diverse UK city. *Health & Place*, 62:102296.
- Chaway, Françoise .1996. *Urbanization, Facts and Imaginations*, translated by Habibi, Tehran, Tehran University Press. (In Persian).
- Daneshgar, G., Bahreini H., & Einifar A. 2011. Analysis of the sociability of the physical environment affected by the perception of nature in the human-made environment, a case study of residential samples in Hamadan city. *Journal of Fine Arts - Architecture and Urban Planning*, 45. (In Persian).
- Daneshpour, A. & Charkhchyan, M. 2007. Public Spaces and Factors Affecting Collective Life. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*. 4(7): 19-28. (In Persian).
- Dabiri, H., & Zare, L. 2021. Investigating the effect of effective security components on the promotion of social interactions in public spaces (case study: Tehran Student Park). *Quarterly Journal of Geography and Regional Planning*, 11(2). pp. 741-753 (In Persian).
- Dines, N., Cattell, V., Gesler, W. & Curtis, S. 2006. *Public Spaces. Social Relations and Well-being in East London*, Queen Mary, University of London.
- Enayati, E., Ahamarani, A., & Abedi, A. 2021. The effect of urban space on psychosocial health of children and adolescents in Isfahan. *Journal of Geography and Environmental Studies*. 10(38): 37-46. (In Persian).
- Efroymson, D., Ha, T.T.K.T. & Ha, P.T. 2009. *Public spaces: How they humanize cities*. Dhaka: HealthBridge-WBB Trust.
- Ezzeldin, M. & Assem, A. 2019. A GIS-Based Spatio-Temporal Analysis for Social Events Carried Out in Urban Public Spaces. In Conference: AR-UP, Architecture & Urbanism... A Smart Outlook, At Cairo-Egypt.
- Fatahi, K., Nasrullahi, N., Ansarimanesh, M., Khodakarami, J. & Emranipour, A. 2021. Investigating the role of geometry and type of urban open space on thermal comfort and environmental quality (Case study: Kashan historical part).. *Motaleate Shahri*. 10(39): 69-82. doi: 10.34785/J011.38. (In Persian).
- Garman, F., Karimi, A. Sadeghian, H. 2017. Urban pause spaces, an approach towards the design of pedestrian space in cities (case example: Modares Street, Kalardasht). Fourth international conference on civil architecture and urban planning at the beginning of the third millennium. (In Persian).
- Ghalambor Dezfoly, M. & Naghizadeh, M. 2014. Urban Design in the Context of Social Interaction Enhancement (Case Study: Street between Neighborhoods). *Hoviatshahr*. 8(17): 15-24. (In Persian).
- Giddens, A., Duneier, M., Appelbaum, R.P. & Carr, D.S. 1991. *Introduction to sociology* (p. 672). New York: Norton.
- Hashemi, K. & Ghalambordezfooly, R. 2020. The effects of urban spaces smartification on citizens' perception of forming behaviore settings (Case study: Hafthoz square, Tehran). *Journal of Iranian Architecture & Urbanism (JIAU)*, 2021, 12(1): 207-219. doi: 10.30475/isau.179583.1208. (In Persian).
- Heidari H. 2015. Functional analysis of social interactions in traditional examples of urban space Case study: Traditional urban spaces of Kermanshah. National Conference on Native Iranian Architecture and Urban Planning. Yazd. (In Persian).
- Hosseini, A. & Rezaei, A. 2015 Investigating and measuring the design criteria of urban pause spaces, a case example: Mashhad Martyrs Square. The second international congress of new horizons in architecture and urban planning with the approach of development and technology. (In Persian).
- Hu, C.B., Zhang, F., Gong, F.Y., Ratti, C. & Li, X., 2020. Classification and mapping of urban canyon geometry using Google Street View images and deep multitask learning. *Building and Environment*, 167: 106424.

- Khanian, Sh. 2015 Investigating the role of pause space and its development design in increasing social interaction in a valuable Iranian neighborhood (case example: Aghajani Bey neighborhood in Hamedan). Thesis of Shahid Rajaei University of Education. (In Persian).
- Lennard, K., Suzanne & Lennard, H. 1998. Designing urban spaces and social life. (Rasul Mojtahipour, translator). *Journal of Architecture and Urbanism*, 44(45), pp. 82-87. (In Persian).
- Majedi, H. & Saeede Zarabadi, Z. 2010. Marked city as a context-oriented city. *Journal of Iranian Cultural Research*. 3(3): 1-21. (In Persian).
- Moghtader, B., Etesam, I. & Matin, M. 2020. Developing a Framework for Promoting Social Interactions in the Architecture of Industrial Towns in Rural Areas of Tehran. *Islamic Art Studies*. 17(39): 440-450. doi: 10.22034/ias.2020.211833.1111. (In Persian).
- Mohammadi, Z., Al Barzi, F. & Sohaili, J. 2020. The role of physical and cognitive-psychological components of public spaces in promoting social interactions. Case study: Residents of residential complexes in District 22 of Tehran. *Shahr Padayar quarterly*, 4(2). (In Persian).
- Moleski, W.H. & Lang, J.T. 1986. Organizational goals and human needs in office planning. *Behavioral issues in office design*, pp.3-21.
- Pakzad, SH., Behzadfar, M. & Majedi, H. 2020. Effects of Visibility on Presence Patterns in Public Squares (Case Study: Tehran, Narmak District). *Human Geography Research*. 51(4): 931-950. (In Persian).
- Pakzad, J. 2007. *Guidance of Urban Place Design in Iran*, Shahidi Press, Tehran, 43-46. (In Persian).
- Porahmad, A., Garousi, A. & Noori, A. 2015. Evaluating the housing indicators in NazarAbad County (towards a healthy city approach). *Physical Social Planning*, 2(4), pp.21-33.
- Shaterzade, A. & Shirazinia, SH. 2016. Investigating urban public spaces in improving social roles International Conference of Civil, Architecture and Urban Planning Elites. (In Persian).
- Siramkaya, S.B. & Aydin, D. 2017. The effect of spatial configuration on social interaction: a syntactic evaluation of a faculty building. *Global Journal of Arts Education*, 7(3): 83-92.
- Shahbazi, Y., Balali Oskui, A. & shahabi, E. 2017. Evaluation of desirable public territory (A case study for attendants in Tabi'at bridge). *Motaleate Shahri*. 6(24): 67-80. (In Persian).
- Shahbazi, Y., Belali Eskoui, A. & shhabi, A. 2017. Measuring the concept of desirable territory in urban public spaces, case study: Tehran's Nature Bridge. *Quarterly Scientific Research Journal of Urban Studies*.24. (In Persian).
- Shayani, S. 2019. Investigating factors affecting the space of sidewalks in order to improve social interactions, a case study (Hafzieh sidewalk of Shiraz). *Modern Urban Management*, 6(20), pp. 77-96. (In Persian).
- Sultan Maleki, R., & Sanai, M. 2016. Analysis of the role of urban furniture in the design of pause space and readability of cities. *International Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Planning of Contemporary Iran*. (In Persian).
- Shahcheraghi, A. 2015. *Environed in Environment, Application of Environmental Physiology in Architecture and Urban Designs*. Jahad Universal organ of Tehran, Tehran. (In Persian)
- Siramkaya, S.B. & Aydin, D. 2017. *Global Journal of Arts Education*. Education, 7(3), pp.83-92.
- Pasalar, C. 2004. *The effects of spatial layouts on students' interactions in middle schools: Multiple case analysis*. North Carolina State University.
- Rezaei, H. & Attarzadeh Kermani, S. 2019. Investigating the methods of increasing interactions with the aim of improving the quality of urban life in commercial complexes. *Urban Design Studies and Urban Researches* 2(4). pp. 57-70. (In Persian).
- Sarabi, M. 2012. Plaza, a turning point in dynamic and sustainable urban development. Article of the first national conference on geography, urban planning and sustainable development. (In Persian).
- Tzoulas, K. & James, P. 2004. Finding links between urban biodiversity and human health and well-being. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 56(12): 913-6.
- Zandieh, M. & Najafi, Z. 2016. Evaluation criteria of sidewalks and spatial behavior causing pauses in urban sidewalks. 4th International Congress on Civil Engineering, Architecture and Urban Development. (In Persian).